

Uwarunkowania przedsiębiorczości w Polsce w dobie globalnego kryzysu

Lidia Kaliszczak¹, Renata Nesterowicz²

Wstęp

Współczesny świat podlega nieustannym zmianom. Zmiany te mają charakter dynamiczny pod wpływem zachodzących procesów społecznych, gospodarczych, politycznych i kulturowych, z których każdy jest poddawany działaniu procesu globalizacji traktowanej przede wszystkim jako zjawisko lub stan światowej gospodarki [Nesterowicz 2010: 47]. Zasadniczą zmianę współczesnego świata, w tym adekwatnie Polski, implikuje globalny kryzys finansowo-gospodarczy. Towarzyszący mu odpływ znacznej części dotychczas zainwestowanego w Polsce kapitału za granicę pociągnął za sobą ograniczenie inwestycji i likwidację wielu miejsc pracy. W opracowaniu przyjęto, że pod nazwą „kryzys” rozumieć się będzie procesy zachodzące w gospodarce światowej od sierpnia 2008 r., tj. od czasu gwałtownych spadków cen surowców, załamania wiarygodności szeregu instytucji finansowych o znaczeniu globalnym, dużego spadku cen nieruchomości, silnego obniżenia się indeksów na głównych światowych giełdach, zwiększenia wskaźników bezrobocia na głównych rynkach, a w konsekwencji obniżenia się popytu i zmniejszenia wartości wymiany handlowej. Procesom tym towarzyszyły znaczące ruchy kursów walutowych – zarówno głównych walut względem siebie, jak i cen głównych walut w stosunku do pozostałych. Ostatnie lata pokazały więc, jak wielkie znaczenie ma własny kapitał oparty na rodzimej przedsiębiorczości. To ważny atrybut konkurencyjnej i silnej gospodarki. Skutki obecnego kryzysu są dotkliwe zarówno dla dużych, jak i małych oraz średnich przedsiębiorstw, jednak małe i średnie firmy są dużo bardziej elastyczne niż duże konglomeraty i na ogół lepiej sobie radzą w obecnej sytuacji [Klimek, Klimek: 2011: 41].

Celem opracowania jest próba odpowiedzi na pytanie, czy kryzys może być szansą dla przedsiębiorczości oraz identyfikacja uwarunkowań stymulujących powstawanie nowych firm i rozwój istniejących. Tło analizy stanowi ocena wpływu procesu globalizacji na warunki działalności i rozwoju przedsiębiorstw, w tym głównie mikro- i małych zaliczanych do sektora MŚP.

¹ Dr Lidia Kliszczak, Katedra Ekonomiki i Zarządzania, Wydział Ekonomii, Uniwersytet Rzeszowski

² Dr Renata Nesterowicz, Katedra Finansów, Wydział Ekonomii, Uniwersytet Rzeszowski

W opracowaniu wykorzystano wtórne źródła danych, obejmujące dane statystyki masowej GUS, za okres 2007–2012. Niektóre wielkości ekonomiczne przytoczono za 2013 rok. Podstawę analizy i wnioskowania stanowi literatura przedmiotu oraz własne przemyślenia autorów.

Przedsiębiorczość w procesie globalizacji

Przedsiębiorczość jest zjawiskiem złożonym i wieloaspektowym, czego dowodzą studia literaturowe rozwijane na gruncie ekonomii, a także innych nauk (zarządzania, psychologii, socjologii). Analiza różnych ujęć definicyjnych wskazuje, iż można wyróżnić dwa główne podejścia – akcentujące istotę i znaczenie przedsiębiorczości od strony jej przyczynowości (źródeł – podejście podmiotowe) oraz od strony jej przejawów (podejście przedmiotowe). Jakkolwiek podejścia te pozostają w relacjach komplementarnych, to jednak należy uznać, iż charakter pierwotny w wyjaśnianiu i zrozumieniu istoty przedsiębiorczości ma orientacja przyczynowa. Przedsiębiorczość posiada bowiem swój wymiar przede wszystkim w osobie przedsiębiorcy, który wykorzystuje swoje szczególne zdolności w procesie wytwórczym przejawiające się w obszarze racjonalizacji i w twórczym stosowaniu nowatorskich rozwiązań przynoszących lepsze efekty wykorzystania pozostałych czynników [Skawińska, Zalewski 2011: 30]. Przyjmuje się wtedy, że cechy osobowe, takie jak kreatywność, aktywność, odwaga, otwartość, elastyczność kształtują określone zachowania w identyfikacji możliwych nowych rozwiązań i ich urzeczywistnianiu. Przedsiębiorczość wyraża zatem wolę przekształcenia otoczenia według pewnego zamysłu przyjętego przez podejmującego przedsięwzięcia, przy umiejętności dostrzeżenia otwierających się możliwości nieschematycznego działania, na wielość opcji, którymi można podążać do zamierzonego celu [Kasperek 2002: 39–40]. Ponadto wyróżniającą cechą zachowań przedsiębiorczych stanowi innowacyjność, czyli zdolność do wdrażania innowacji, które J. Schumpeter wskazywał jako kluczowy wyróżnik przedsiębiorczości.

W podejściu przedmiotowym przedsiębiorczość identyfikowana jest od strony jej przejawów i traktowana jako proces [Kraśnicka 2002: 71; Skawińska, Zalewski 2011: 29], który wynika z przedsiębiorczej postawy osób i społeczeństwa oraz dotyczy nowej działalności. Stanowi ona zatem wynik indywidualnych czy zbiorowych (w formie spółki) inicjatyw prowadzących do powstania oraz działalności głównie małych i średnich przedsiębiorstw [Sudoł 2008: 29–46; Kaliszczak 2006: 39–50].

Współcześnie wyznaje się pogląd, że małe i średnie przedsiębiorstwa są najważniejszym ogniwem, za pośrednictwem którego przedsiębiorczość ujawnia się, realizuje i wpływa na efekty makroekonomiczne [Dominiak 2005: 107–108]. MŚP oddziałują na wzrost gospodarczy poprzez kreację nowych miejsc pracy, wdrażanie innowacji, podtrzymywanie konkurencji, internacjonalizację działalności, tworzenie sieci współpracy. Działania te związane są z koniecznością podejmowania samodzielnych, odpowiedzialnych i nierutynowych decyzji, uwzględniających całości kształt parametrów bliższego i dalszego otoczenia, w którym prowadzona jest działalność gospodarcza.

W kontekście procesów globalizacji podkreśla się rolę przedsiębiorczości w pełnieniu funkcji internacjonalizacji, która oznacza stopień zaangażowania przedsiębiorstw w działalność międzynarodową przez eksport produktów, usług i kapitału, kooperację, wspólne przedsięwzięcia [Skawińska 2010: 321].

W Polsce procesy umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorstw sektora MŚP datują się na lata dziewięćdziesiąte. Wynika to z faktu, że w ostatnim dwudziestolecium w skali międzynarodowej zmieniły się warunki prowadzenia działalności, szczególnie dla mniejszych przedsiębiorstw. Małe, ale dynamiczne firmy coraz częściej wykorzystują możliwości ekspansji międzynarodowej jako dźwigni przyspieszonego rozwoju. Sprzyjają temu nowe zjawiska i tendencje mające swe źródło w procesie globalizacji. Należą do nich [Cieślak 2006: 279–280]:

- orientacja międzynarodowa właścicieli i kadry menedżerskiej firm (zespołu przywódczego) wynikająca z profilu wykształcenia, znajomości języków obcych czy wcześniejszych doświadczeń zawodowych. Orientacja taka skłania do poszukiwania szans biznesowych na obcych rynkach;
- umiejętność przyswajania informacji i uczenia się (poznawania) rynków międzynarodowych;
- umiejętność nawiązywania współpracy, tworzenie związków partnerskich, alianсів strategicznych, porozumień kooperacyjnych, licencyjnych itp., co sprzyja uzupełnieniu brakujących zasobów. Mała firma na ogół sama nie dysponuje zasobami wiedzy i doświadczenia, a także infrastrukturą niezbędną do prowadzenia operacji międzynarodowych (oddziałów, filii), stąd budowanie własnej sieci ma kluczowe znaczenie.

Można współcześnie, na bazie obserwacji rzeczywistości, sformułować tezę, że proces globalizacji przyczynił się do zmiany warunków prowadzenia działalności gospodarczej w skali międzynarodowej poprzez eliminację lub zmniejszenie barier, jakie napotykały przede wszystkim mniejsze firmy. Mianowicie przyspieszona wymiana informacji dzięki nowoczesnym technologiom pozwoliła na zmniejszenie dystansu kulturowego między poszczególnymi krajami, nastąpiło obniżenie kosztów komunikacji międzynarodowej, podróży i transportu, co w sposób oczywisty wpłynęło na zmniejszenie kosztów operacji międzynarodowych. Ponadto sektor dynamicznych małych przedsiębiorstw nowej generacji reprezentują ludzie wykształceni, ze znajomością języków obcych, którzy nawet jeśli nie znają specyfiki operacji międzynarodowych, to wiedzą, jak zatrudnić niezbędnych specjalistów. Nastąpiło również stopniowe ograniczenie ceł i innych barier w handlu światowym, co również przyczyniło się do poprawy warunków działalności małych przedsiębiorstw³.

³ Doświadczenia Polski i innych krajów, które zostały pełnoprawnymi członkami Unii Europejskiej w 2004 roku, są tego najlepszym przykładem. Trzeba jednak zauważyć, że nie wszystkie zmiany były korzystne. Przykładowo po wejściu Polski do Unii Europejskiej popularna w obrocie handlowym z zagranicą forma komisu została obłożona 22-procentowym podatkiem VAT, co radykalnie zmniejszyło jej opłacalność [Cieślak 2006: 279].

Kryzys – bariera czy szansa rozwoju przedsiębiorczości?

Na omówione powyżej zmiany warunków prowadzenia działalności przedsiębiorstw, szczególnie małych, w aspekcie umiędzynarodowienia w 2008 r. nałożyły się nowe zjawiska. Ogólnoświatowy kryzys gospodarczy zaczął wywierać negatywny wpływ także na sferę realną polskiej gospodarki. Obrazuje go wiele wskaźników makroekonomicznych, w tym wzrost PKB. Pomimo nadal utrzymującej się słabej koniunktury w krajach strefy euro Polska osiągnęła w 2013 r. wzrost gospodarczy na poziomie 1,6%, a więc jeden z wyższych w Europie⁴. Głównym motorem tego wzrostu był popyt zagraniczny, podczas gdy popyt wewnętrzny miał wpływ neutralny [Przedsiębiorczość w Polsce, 2014: 6]. Sytuacja ta ulegała zmianom, bowiem podstawowym czynnikiem wspomnianego wzrostu na początku kryzysu w 2009 roku był popyt krajowy [Przedsiębiorczość w Polsce, 2009: 5]. Wówczas spadek popytu zewnętrznego wpłynął na wyraźne spowolnienie tempa wzrostu obrotów towarowych.

Eksport w latach 2012–2013 był głównym czynnikiem wpływającym pozytywnie na sytuację bilansu handlowego Polski. Wzrost wartości towarów sprzedawanych za granicę sprawił, że eksport określany był często jako lokomotywa ciągnąca polską gospodarkę i polskie PKB [Raport o sytuacji... 2014: 87]. W związku z tym istotne jest pytanie o to, w jakim stopniu do rozwoju eksportu przyczyniają się polskie mikro- i małe przedsiębiorstwa oraz jak działalność eksportowa wpływa na sytuację najmniejszych firm w Polsce w okresie spowolnienia gospodarczego.

Pomimo rosnącego znaczenia eksportu w Polsce odsetek mikro- i małych przedsiębiorstw prowadzących działalność eksportową w 2013 r. wyniósł 7,4%. Odsetek ten spadł w porównaniu do 2012 r. o 4,2 punktu procentowego i osiągnął najniższy poziom w ciągu ostatnich czterech lat. Przyjmując, że w Polsce działa około 1,76 mln aktywnych mikro- i małych przedsiębiorstw (tabela 4), oznaczałoby to, że działalność eksportową prowadzi około 130 tysięcy z nich. Oznacza to również, że prawie 93% firm tej grupy działa na lokalnym, regionalnym i krajowym rynku, co ugruntowuje poprawiającą się koniunktura gospodarcza. Wiele nowych przedsiębiorstw mikro- i małych będzie ukierunkowanych na odbudowujący się rynek krajowy. Jednak eksport stanowi dźwignię przyspieszonego rozwoju, co potwierdzają wyniki badań wskazujące, że działalność eksportowa ma pozytywny wpływ na sytuację firm [Raport o sytuacji... 2014: 94]. Nie tylko przychody z eksportu są oceniane wyżej niż przychody generalnie, ale firmy obecne na rynkach międzynarodowych znacznie lepiej postrzegają swoją sytuację w różnych aspektach biznesowych i znacznie częściej inwestują w innowacje.

Wpływ kryzysu i pogorszenie warunków koniunktury gospodarczej można analizować poprzez liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw oraz liczbę aktywnych przedsiębiorstw. W latach 2007–2012 liczby te wykazały tendencje wzrostowe (wyjątek stanowi rok 2009 oraz lata po 2009 roku w przypadku liczby zarejestrowanych firm) (tabele: 1, 2 i 3).

⁴ Dynamika PKB kształtowała się następująco: 2007 r. – 6,8%; 2008 – 5,1%; 2009 – 1,6%; 2010 – 3,9%; 2011 – 4,5%; 2012 – 2,0%; 2013 – 1,6% [Przedsiębiorczość w Polsce, 2014: 25].

Wyniki zaprezentowane w tabeli 1. wskazują, że spadek liczby mikroprzedsiębiorstw miał miejsce w roku 2009 oraz w 2011, po których odnotowano wzrost ich liczby (o 4,7% w 2010 r. oraz o 3,25% w 2012 r.) (tabela 2). Odwrotną sytuację zaobserwowano natomiast w przypadku małych firm. Zmniejszenie ich liczby w roku 2011 zapoczątkowało jeszcze większy spadek w roku 2012 – aż o 8,9% (tabela 1 i 2). W przypadku liczby dużych przedsiębiorstw również nastąpił spadek, chociaż dynamika zmian była mniejsza w porównaniu do firm małych (tabela 1 i 2). W 2012 r. wzrosła natomiast liczba średnich przedsiębiorstw (tabela 2).

Tabela 1. Liczba mikro-, małych, średnich i dużych przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 2007–2012

Grupy przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych		2007	2008	2009	2010	2011	2012
< 10 pracujących	(w mln)	3,52	3,568	3,548	3,714	3,675	3,794
10 – 49 pracujących	(w tys.)	150,1	154,8	159,7	161,6	160,9	146,5
50 – 249 pracujących		28 462	29 323	29 730	29 731	29 340	29 787
250 i > pracujących		4 715	4 800	4 884	4 884	4 736	4 569

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl; cyt. za: Raport o sytuacji mikro- i małych firm w 2013 r., Bank Pekao, Warszawa 2014, s. 23

Tabela 2. Dynamika zmian liczby mikro-, małych, średnich i dużych przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 2007–2012 (w %, rok poprzedni=100)

Grupy przedsiębiorstw według liczby zatrudnionych	2007	2008	2009	2010	2011	2012
< 10 pracujących	100,0	101,9	99,4	104,7	98,9	103,2
10 – 49 pracujących	100,0	103,1	103,2	101,2	99,6	91,1
50 – 249 pracujących	100,0	103,0	101,4	100,0	101,3	101,5
250 i > pracujących	100,0	101,8	101,6	100,0	97,0	96,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych tabeli 1

Wzrost liczby mikro- i średnich firm w roku 2012 znalazł potwierdzenie w liczbie nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw w rejestrze REGON oraz wykreślonych podmiotów z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców (tabela 3). W roku 2012 zarejestrowano więcej firm (93) niż zostało wykreślonych z rejestru REGON (65) na 10 tys. mieszkańców.

Tabela 3. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON oraz podmioty wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w latach 2007–2012

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Podmioty nowo zarejestrowane	77	83	92	104	90	93
Podmioty wykreślone	64	64	94	62	100	65
Różnica (+,-)	+ 13	+ 19	- 2	+ 42	- 10	+ 28

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl; cyt. za: Raport o sytuacji mikro- i małych firm w 2013 r., Bank Pekao, Warszawa 2014, s. 23

Istotnym miernikiem aktywności przedsiębiorstw jest liczba podmiotów, które faktycznie prowadzą działalność gospodarczą. Liczba aktywnych firm w latach 2007–2012 wykazywała tendencje wzrostowe, za wyjątkiem 2009 roku, kiedy odnotowano spadek liczby przedsiębiorstw we wszystkich grupach według liczby zatrudnionych (tabela 4). W latach 2010–2012 najwięcej aktywnych podmiotów funkcjonowało w grupie przedsiębiorstw małych, zatrudniających od 10 do 49 osób (50 189 w 2009 roku wobec 57 071 w 2012 – zmiana o 13,4%).

Tabela 4. Liczba aktywnych przedsiębiorstw w latach 2007–2012 (w tys.).

Grupy przedsiębiorstw ogółem oraz według liczby zatrudnionych	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ogółem	1 777 076	1 788 336	1 673 527	1 726 663	1 784 603	1 794 943
< 10 pracujących	1 713 194	1 714 789	1 604 417	1 655 064	1 710 598	1 719 187
10 – 49 pracujących	45 184	54 262	50 189	52 591	54 999	57 071
50 – 249 pracujących	15 452	16 078	15 808	15 841	15 817	15 817
250 i > pracujących	3 246	3 207	3 113	3 167	3 189	3 201

Źródło: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2012 r. (i wcześniejsze), GUS Warszawa; za: Przedsiębiorczość w Polsce. Raport, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2014, s. 150

Według reprezentatywnych badań przeprowadzonych we wrześniu 2008 przez Polską Konfederację Przedsiębiorców Prywatnych Lewiatan (PKPP) [Monitoring kondycji sektora MSP, 2009] małe przedsiębiorstwa charakteryzują się ważną cechą – w okresie kryzysu na światowych rynkach finansowych oraz osłabienia koniunktury gospodarczej na świecie – ich właściciele są optymistami. Z badania wynika, że małe i średnie przedsiębiorstwa miały we wrześniu 2008 r. duże plany dotyczące swojej działalności w 2009 r. Prawie 75% MŚP planowało wzrost przychodów, ponad 70% oczekiwało wzrostu zysków, 1/3 uważała, że ich udziały w rynku wzrosną. Ponad 40% planowało inwestycje, a blisko 40% – wprowadzenie nowych produktów i usług na rynek. Małe i średnie firmy planowały także wzrost nakładów na zakup nowych technologii. Oczekiwały ograniczenia szarej strefy. Oceniały, że poprawi się dostęp do kredytów, a kontrahenci będą płacili swoje zobowiązania w terminie. Miały także duże oczekiwania związane z dostępem do funduszy unijnych [www.pkpplewiatan.pl].

Optymistami byli także Francuzi, którzy coraz chętniej zakładali małe przedsiębiorstwa – mimo kryzysu lub być może z jego powodu. Francuski Urząd Statystyczny opublikował dane dotyczące powstawania w tym kraju nowych firm. Według Narodowego Instytutu Statystycznego INSEE w kwietniu 2009 roku liczba nowych przedsiębiorstw wyniosła prawie 50 tysięcy i wzrosła o ponad 6% w porównaniu z marcem [www.wiadomosci24.pl].

Ten szybki wzrost liczby nowych firm wiąże się z wprowadzonym 1 stycznia 2009 uproszczonym statusem indywidualnego przedsiębiorcy. Pozwala on na łatwe utworzenie firmy bez nadmiernych formalności, a następnie na prowadzenie jej jako swojej głównej działalności zawodowej lub jako zajęcia dodatkowego pozwalającego

na podwyższenie dochodów. Z tego statusu, zwanego we Francji *auto-entrepreneur*, korzystają często studenci, ludzie zatrudnieni tylko na pół etatu lub bezrobotni. Dlatego właśnie małe indywidualne firmy mogą okazać się dobrym rozwiązaniem na przetrwanie czasów kryzysu.

Badania zrealizowane przez Polską Konfederację Przedsiębiorców Prywatnych Lewiatan w 2011 r. wykazały jednak, że mniej MŚP niż w 2010 r. planowało wzrost inwestycji rozszerzających możliwości produkcyjne. W kontekście osłabienia gospodarczego to racjonalne zmiany. Jednak jest wyraźna różnica skali zmian między zaangażowaniem w inwestycje mikro- i małych przedsiębiorstw, a średnich, których ciągle dwa razy więcej planowało wzrost inwestycji niż mikrofirm. Wskazuje to na ich większy potencjał rozwojowy, ale także na prawdopodobnie wyższy poziom wykorzystania posiadanych zasobów technicznych [Starczewska-Krzysztozek 2011: 5–6].

Interesujących informacji w zakresie wpływu globalnego kryzysu na przedsiębiorczość może dostarczyć analiza funkcjonowania najmniejszych przedsiębiorstw, które powszechnie przyjmuje się jako wyraz indywidualnej przedsiębiorczości właścicieli. Dane zaprezentowane w tabeli 5. pozwalają scharakteryzować sytuację finansową mikro- i małych przedsiębiorstw w latach 2011–2013⁵. Zapytano ich właścicieli o ocenę ostatnich 12 miesięcy, bieżącą sytuację firm, a także prognozy działalności w kolejnym roku. Jak wynika z przedstawionych danych, ustalone wielkości średnich indeksów w odniesieniu do przychodów i wyniku finansowego w latach 2011–2013 kształtowały się na zbliżonym poziomie. Analizując rok 2011, widoczny jest znaczny wzrost oczekiwań co do kolejnych 12 miesięcy. Spadek przychodów w ciągu tego okresu szczególnie dotknął mikroprzedsiębiorstwa, gdyż wartość wskaźnika jest przeciętnie o około 6 punktów mniejsza od analogicznego wskaźnika wyliczonego dla małych firm.

Wyniki badania w części dotyczącej oceny wyniku finansowego w niewielkim stopniu różnią się od wartości wskaźników dotyczących przychodów. Średnia z indeksów za rok 2011 dla wyniku finansowego i przychodów pozwala sformułować tezę, iż szczególnie mikrofirmy starają się ograniczać koszty prowadzonej działalności gospodarczej, a to znajduje przełożenie na wyższy wynik finansowy.

⁵ Badania zostały zrealizowane przez PBS sp. z o.o. celem poznania opinii właścicieli mikro- i małych przedsiębiorstw na temat istotnych obszarów funkcjonowania przedsiębiorstw. Narzędziem badawczym był ustrukturyzowany kwestionariusz wywiadu. Zawierał on wystandaryzowane pytania dotyczące określonego problemu lub zagadnienia uporządkowane w odpowiedniej kolejności i pogrupowane w bloki tematyczne. Na potrzeby raportu stworzono indeks (wskaźnik odpowiedzi) odniesiony do 100. Oznacza to, że 100 jest jego wartością neutralną. Zastosowano następującą skalę wag dla indywidualnych odpowiedzi na pytania:

- 50 – dużo gorzej,
- 75 – gorzej,
- 100 – ani lepiej, ani gorzej,
- 125 – lepiej,
- 150 – dużo lepiej.

Indeks równy 50 oznacza minimalną (najgorszą możliwą) ocenę. Indeks równy 150 oznacza maksymalną (najwyższą możliwą) ocenę [Raport o sytuacji mikro- i małych firm w 2013 r..., s. 11].

Z kolei problem wydłużania się okresu oczekiwania na płatność był szczególnie dotkliwy dla małych firm (88 p). Najlepiej natomiast sytuacja wyglądała w gronie mikroprzedsiębiorstw (92 p).

Mikrofirmy szczególnie negatywnie oceniły wielkość przychodów w 2012 r. odniesioną do wielkości przychodów sprzed roku. Indeks za ostatnie 12 miesięcy dla mikroprzedsiębiorstw wyniósł (85,9 p) wobec (92,4 p) dla małych firm. Różnica pomiędzy indeksami za przyszłe 12 miesięcy dla mikro- i małych firm nie jest już taka duża. Indeksy te mają wartość odpowiednio 91,6 oraz 94,1. Wartości indeksów opisujących wynik finansowy są wyższe od indeksów związanych z przychodami. Jednocześnie zmiany indeksów związanych z wynikiem finansowym w stosunku do badania z roku poprzedniego są niemal identyczne jak zmiany, które zostały przedstawione do wyników badania dotyczących przychodów.

Średnia z indeksów dla wyniku finansowego za 2012 r. wyniosła w mikrofirmach 89,8, a w małych 92,4. Wynik znacznie poniżej neutralnego poziomu 100 punktów świadczy, że nie był to okres łatwy dla mikro- i małych przedsiębiorstw. Spowolnienie wzrostu gospodarczego spowodowane kryzysem znajduje odzwierciedlenie także w tej grupie podmiotów.

Wynik finansowy w 2012 roku, jak również w perspektywie kolejnych 12 miesięcy, został oceniony lepiej przez małe przedsiębiorstwa.

Kolejna zmienna poddana analizie dotycząca długości oczekiwania na zapłatę za sprzedane towary/usługi kształtuje się nieco inaczej. Przede wszystkim wartości indeksów w każdym z analizowanych lat za ostatnie i przyszłe 12 miesięcy są wyższe. Widać zatem znaczną poprawę w ocenie przez przedsiębiorców problemu zatorów płatniczych.

W roku 2013 średnia indeksów dotycząca przychodów wyniosła dla: mikrofirm 92,1, a dla małych firm 95,9. Podobna sytuacja została odnotowana dla wyniku finansowego, wyższa wielkość indeksu została ustalona dla małych firm 94,7, gdy mikrofirmy odnotowały indeks 92,9.

Odwrotna sytuacja widoczna jest przy ocenie długości oczekiwania na zapłatę, bowiem wyższy średni indeks 96,1 przypada dla mikrofirm, gdy małe firmy odnotowują 92,3.

Reasumując, należy mieć świadomość, że globalny kryzys wywiera znaczący wpływ na zmianę warunków rynkowych. Z raportu Euler Hermes Instytutu CIMA⁶ wynika, że o 11% zwiększyła się liczba upadających przedsiębiorstw w I kwartale 2009 r. w porównaniu z analogicznym okresem z 2008 r. [www.firma.egospodarka.pl].

Zatem tylko elastyczność w działaniu i szybkie dostosowywanie się do nowych warunków na rynku, może pomóc przetrwać czas spowolnienia gospodarczego. Ci przedsiębiorcy, którzy potraktują ten czas jako wyzwanie do wprowadzenia różnorodnych zmian w firmie, mogą w przyszłości prześcignąć konkurencję i umocnić pozycję firmy na rynku.

⁶ CIMA (Chartered Institute of Management Accountants)

Tabela 5. Sytuacja finansowa mikro- i małych przedsiębiorstw (wielkości wyrażone średnią indeksów w roku badania⁷)

Ocena przychodów przedsiębiorstw	Ostatnie 12 m-cy			Przyszłe 12 m-cy			Średnia z indeksów		
	Lata	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012
Polska	86,0	86,2	86,6	94,0	91,7	97,8	90,0	88,9	92,2
Mikrofirmy	85,0	85,9	86,5	94,0	91,6	97,7	90,0	88,8	92,1
Małe firmy	91,0	92,4	91,3	95,0	94,1	100,5	93,0	93,2	95,9
Ocena wyniku finansowego przedsiębiorstw									
Polska	87,0	87,4	87,9	94,0	92,3	98,1	91,0	89,8	93,0
Mikrofirmy	87,0	87,2	87,9	94,0	92,3	98,0	91,0	89,8	92,9
Małe firmy	90,0	90,5	89,0	94,0	94,2	100,0	92,0	92,4	94,7
Ocena długości oczekiwania na zapłatę za sprzedane towary/usługi (w dniach)									
Polska	92,0	91,2	93,7	97,0	96,1	98,3	95,0	93,7	96,0
Mikrofirmy	92,0	91,4	93,9	97,0	96,2	98,4	95,0	93,8	96,1
Małe firmy	88,0	86,0	88,2	93,0	93,6	96,4	91,0	89,8	92,3

Źródło: Opracowanie na podstawie danych z Raportu o sytuacji mikro- i małych firm w 2013 r., Bank Pekao, Warszawa 2014

Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości w dobie globalnego kryzysu

Aktualizacja strategii przedsiębiorstwa, wprowadzenie na rynek nowych innowacyjnych produktów lub usług czy nawet zmiana profilu dotychczasowej działalności stanowi warunek konieczny zachowania przedsiębiorcy wobec spowolnienia gospodarczego. Potrzebna do tego jest wiedza, swoista odwaga oraz umiejętność kalkulacji i ponoszenia ryzyka. Są to kompetencje i cechy charakterystyczne dla postaw przedsiębiorczych, jednak inicjatywy i aktywność przedsiębiorcy mogą okazać się niewystarczające w obliczu narastających lawinowo problemów. Procesy schumpeterowskiej „twórczej destrukcji” przy braku względnej stabilności warunków działania powodują głęboką nierównowagę między upadaniem firm a tworzeniem nowych. Tempo, a także głębokość zmian rynku (otoczenia), powoduje, że przedsiębiorcy tracą możliwość kierowania twórczą destrukcją – aby nowe pomysły mogły rozkwitać, a stare zanikać [Foster, Kaplan 2003: 131; Kaliszczak 2008: 110–122]. Wprowadzenie innowacji wymaga wysiłku, który przedsiębiorcy niestety koncentrują na zmaganiach z trudnościami w zakresie np. biurokracji, skomplikowanych przepisów prawnych czy poszukiwania źródeł finansowania działalności.

⁷ Indeks ustalany jest jako X/Y , gdzie:

• X – oznacza indeks za ostatnie 12 miesięcy,

• Y – oznacza indeks za przyszłe 12 miesięcy. Raport o sytuacji mikro- i małych firm w 2013 r...,

W Polsce, jak i w krajach Unii Europejskiej, podjęto działania zarówno na szczeblu państwa, jaki i instytucji wspierających biznes mające na celu ułatwienie prowadzenia działalności.

Ministerstwo Gospodarki w obliczu narastającego kryzysu gospodarczego przedstawiło dokument „Działania Ministerstwa Gospodarki na rzecz stabilności i rozwoju”⁸. Celem projektu było tworzenie warunków na rzecz zwiększania popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego, wzmocnienia systemu finansowania MŚP, przyspieszenia inwestycji ze środków UE, rozwoju innowacyjności oraz uelastycznienia rynku pracy. Założono realizację następujących działań:

- doskonalenie procedur przyznawania środków finansowych w ramach programów operacyjnych,
- zwiększanie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania za pośrednictwem systemu funduszy pożyczkowych i poręczeńowych,
- ułatwianie przedsiębiorcom dostępu do wsparcia na działalność eksportową oraz w uzyskaniu certyfikatu wyrobu,
- uproszczenia w ramach programu „Bon na innowacje” i programu CIP.

Prace dotyczyły przede wszystkim rozwiązań legislacyjnych. Ważniejsze zmiany obejmowały m.in.: nowelizację ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, nowelizację ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych, ustawę o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej (dotyczyło to premii technologicznej), ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym (PPP), projekt ustawy o działalności usługowej, projekt ustawy o zmianie ustawy o gospodarce komunalnej, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o samorządzie powiatowym wynikające z dokumentu „Kierunki rozwoju funduszy pożyczkowych i poręczeńowych dla małych i średnich przedsiębiorstw w latach 2009–2013”.

Mimo wielu korzystnych zmian otoczenie instytucjonalne nie sprzyja w pełni rozwojowi przedsiębiorstw. Jedną z głównych barier działalności jest wciąż zbyt rozbudowane prawo i częste zmiany w przepisach. Obowiązujące regulacje gospodarcze generują liczne obciążenia administracyjne związane m.in. z obowiązkami informacyjnymi. Przedsiębiorcy w dalszym ciągu zwracają uwagę na takie problemy, jak skomplikowane przepisy podatkowe, długotrwałość postępowań sądowych w sprawach gospodarczych czy sztywne prawo pracy.

Naprzeciw tym oczekiwaniom zmian wychodzi Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), która w ramach swoich kompetencji włącza się do działań realizowanych przez Ministerstwo Gospodarki na rzecz stabilności i rozwoju [www.parp.gov.pl]. Zadania PARP w tym zakresie koncentrują się na ułatwianiu funkcjonowania w warunkach spowolnienia gospodarczego małym i średnim przedsiębiorstwom (MŚP). Wsparcie MŚP przez PARP realizowane jest poprzez instrumenty doradcze, szkoleniowe, promocyjne i finansowe.

W ramach działalności edukacyjnej PARP przygotowała cykl szkoleń i seminariów dla przedsiębiorców w zakresie zarządzania kryzysowego, zarządzania zmianą, zarządzania ryzykiem, zarządzania płynnością finansową, zabezpieczania transakcji

⁸ Projekt został zatwierdzony przez Ministerstwo Gospodarki 23 stycznia 2009 roku.

handlowych, alternatywnych źródeł finansowania, dostępu do zamówień publicznych, prawa upadłościowego i naprawczego, badania wiarygodności kontrahentów handlowych, marketingu i promocji w warunkach kryzysu.

W celu poszerzania wiedzy przydatnej przedsiębiorcom w warunkach spowolnienia gospodarczego w ramach usług informacyjnych punkty konsultacyjne oferują przedsiębiorcom i osobom zamierzającym rozpocząć działalność gospodarczą informacje w wyżej wskazanym zakresie.

W ramach instrumentów promocyjnych PARP wspiera przedsiębiorstwa w ich dążeniu do zdobywania nowych, zagranicznych rynków zbytu poprzez organizację misji handlowych, targów, giełd kooperacyjnych i forów biznesowych.

Kolejnym obszarem działań Agencji w ramach przygotowanego pakietu jest ułatwienie MŚP dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania. PARP uczestniczy w opracowaniu i wdrożeniu standardów funkcjonowania funduszy pożyczkowych i poręczeniowych oraz działa na rzecz ich upowszechnienia.

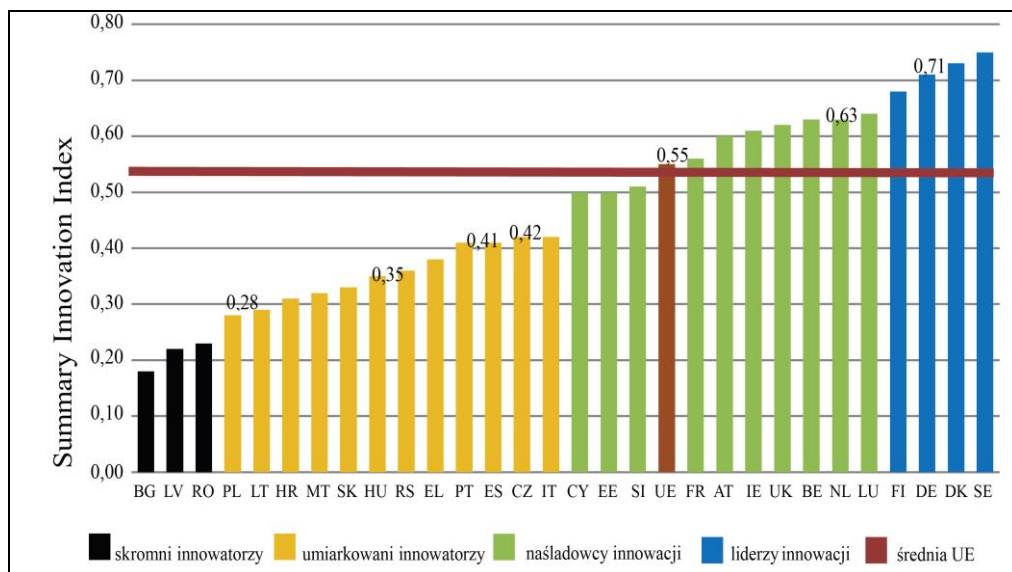
PARP współpracuje z Ministerstwem Gospodarki, które jest odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie polityki „drugiej szansy” na rzecz upadających i zagrożonych upadłością przedsiębiorców. Działania w ramach tej polityki zmierzać będą do ograniczenia liczby upadających przedsiębiorstw oraz zwiększenia liczby przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą po raz drugi.

W warunkach spowolnienia gospodarczego większego znaczenia nabierają działania zmierzające do obniżania barier prawnych, administracyjnych i proceduralnych. Dlatego PARP bierze udział w pracach grupy ds. przedsiębiorstw działającej w ramach zespołu ds. uproszczeń systemu wdrażania funduszy UE oraz podejmuje wewnętrzne działania usprawniające w zakresie realizowanych przez Agencję działań dotyczących wdrażania programów operacyjnych.

Ministerstwo Gospodarki opracowało również informator „Instrumenty umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorców”⁹. Dokument ten przedstawia informacje nt. dostępnych instrumentów wsparcia przedsiębiorców oraz instytucji ich wspierających. Dostrzega się bowiem znaczenie zapewnienia warunków do umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorców w dobie globalizacji. Fakt ten jest kluczowym dla rozwoju gospodarczego Polski. Pomoc w zakresie umiędzynarodowienia działalności odbywać się powinna poprzez wspieranie działalności eksportowej, współpracy z partnerami zagranicznymi, jak również polskich inwestycji zagranicznych.

Polskie przedsiębiorstwa, aby skutecznie konkurować w ramach globalnej gospodarki, powinny być przedsiębiorstwami innowacyjnymi. W celu wspierania tego procesu tworzone są warunki i instrumenty ułatwiające wdrażanie nowych technologii oraz rozwój firm na bazie innowacyjnych pomysłów. Szczególnie ważne jest to, aby w najbliższym czasie Polska stała się współkreatorem zmian, a nie tylko ich beneficjentem. Dążenia te powinno uzasadniać miejsce Polski w rankingu innowacyjności krajów Unii Europejskiej (wykres 1).

⁹ Informator „Instrumenty umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorców” po raz pierwszy został zaprezentowany podczas XIX Forum Ekonomicznego w Krynicy w dniach 9–12 września 2009 r., www.mg.gov.pl/./Informator+dla+przedsiębiorcow.htm

Wykres 1. Pozycja w rankingu Summary Innovation Index (SII) Polski i wybranych krajów na tle krajów Unii Europejskiej w 2013 roku

Źródło: Opracowanie na podstawie: EC „Innovation Union Scoreboard” (IUS) 2014; cyt. za: Raport o stanie patentowania w Polsce, Crido Taxand, Warszawa 2014, s. 6

Według opublikowanego przez Komisję Europejską najnowszego raportu dotyczącego innowacyjności za 2013 rok [Innovation Union Scoreboard (IUS) 2014], liderem w dziedzinie innowacji jest Szwajcaria, a w następnej kolejności Dania, Niemcy i Finlandia.

Wartość indeksu SII¹⁰ wynosi dla Polski 0,28 punktu (średnia wartość dla krajów UE wynosi 0,55), co sytuuje nasz kraj na czwartym miejscu od końca. W rankingu Polska wyprzedza jedynie Bułgarię, Łotwę i Rumunię, a więc kraje należące do najsłabszej kategorii, tzw. skromnych innowatorów. Wskaźnik SII dla naszego kraju pozwala zaliczyć nas (na ostatnim miejscu) do wyższej kategorii, tzw. umiarkowanych innowatorów. W 2012 roku, zajmując to samo – czwarte miejsce od końca, byliśmy jednak zaliczani do najsłabszej kategorii [Raport o stanie... 2014: 6] (wykres 1).

Dokładniejsza analiza poziomu innowacyjności Polski mierzonego indeksem SII wskazuje, że poziom ten podlega wahaniom w relatywnie wąskim zakresie – w latach 2006–2013 w przedziale 0,26–0,28 pkt. Analiza trendów indeksów innowacyjności średniej UE i Polski wskazuje, że obecna dynamika wzrostu indeksu innowacyjności Polski jest zbyt słaba, by zmniejszać dystans dzielący nas od średniej unijnej. Warto zauważyć, że w chwili obecnej średni poziom innowacyjności UE rośnie 5,6 razy szybciej niż poziom innowacyjności Polski [Raport o stanie... 2014: 8].

¹⁰ Wartość indeksu SII jest pochodną zestawienia 25 wskaźników badających różne obszary innowacyjności, przy czym warto zauważyć, że jeden z tych wskaźników jest związany z liczbą międzynarodowych zgłoszeń patentowych (w tzw. trybie PCT) [Raport o stanie... 2014: 6].

Polska innowacyjność została też oceniana według Global Innovation Index (GII), to jest indeks innowacyjności opracowany przez Światową Organizację Własności Intelektualnej (World Intellectual Property Organization – WIPO). Konstrukcja indeksu jest wielowymiarowa. Najaktualniejsza wersja GII z 2013 roku obejmuje aż 84 wskaźniki, w tym nowy wskaźnik stworzony do mierzenia jakości patentów biorący pod uwagę ilość patentów zgłoszonych jednocześnie do co najmniej trzech urzędów (tzw. „triada patentowa”). Na podstawie punktacji uzyskanej w GII powstał ranking szeregujący pod kątem innowacyjności 142 kraje świata. W najaktualniejszym rankingu Global Innovation Index z 2013 roku Polska uzyskała 40,12 pkt, co sytuuje ją na 49 pozycji na 142 (tabela 6) za takimi krajami, jak Rumunia (pozycja 48), Mołdawia (pozycja 45), Czarnogóra (pozycja 44) i Bułgaria (pozycja 41).

Tabela 6. Zmiany w pozycji wybranych krajów w rankingu WIPO opartym na indeksie GII w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Polska	47	43	44	49
Czechy	27	27	27	28
Węgry	36	25	31	31
Niemcy	16	12	15	15
Hiszpania	30	32	29	26
Holandia	8	9	6	4

Źródło: Opracowanie na podstawie: WIPO „The Global Innovation Index” 2010–13, za: Sytuacja patentowa w Polsce. Raport, Crido Taxand, Warszawa 2014, s. 10

W rankingu GII wykorzystana została klasyfikacja Banku Światowego określającą zamożność krajów. Polska została zakwalifikowana do grupy „HI – high income”, czyli krajów o najwyższym dochodzie. W grupie 45 krajów „HI” zajęła miejsce 39, co w odniesieniu do wyniku globalnego Polski pod względem innowacyjności (miejsce 49) oznacza, że wśród krajów będących w niższej kategorii dochodowej znalazło się aż 10 państw bardziej innowacyjnych od nas. Średni poziom indeksu innowacyjności wyliczony dla grupy „HI” to 50,11 pkt, czyli 9,99 pkt powyżej wyniku dla Polski. Najbardziej niepokojący jest fakt, iż zmierzony dla Polski „współczynnik wydajności” (*efficiency ratio*¹¹) wyniósł jedynie 0,68, co sytuuje nasz kraj na dopiero 110 miejscu na świecie. Niski „współczynnik wydajności” oznacza w praktyce, że nakłady na innowacje w Polsce są nieproporcjonalnie większe od mierzonych przez WIPO ich ekonomicznych efektów [Raport o stanie... 2014: 10].

Prezentowane wyniki wskazują, że dzieli nas przepaść od pierwszej dziesiątki liderów światowej innowacyjności. Dodatkowo w Polsce nastąpił w ostatnich latach regres. Według badań PKPP Lewiatan z kwietnia 2009 roku pozytywnie należało oceniać fakt, że tylko niewielki odsetek firm całkowicie rezygnował z inwestycji w nowe technologie (3%) i kapitał ludzki (6%), choć jednocześnie niepokojące było przekonanie większości firm (51%), że czas kryzysu jest niesprzyjający dla inwestycji

¹¹ High Income (HI) – wg Banku Światowego kategoria obejmująca kraje o dochodzie narodowym brutto na osobę > 12 616 USD; *Efficiency ratio* – „współczynnik wydajności” określa stosunek przychodów z innowacji do kosztów na nie poniesionych [Raport o stanie... 2014: 10].

w innowacje. Takie podejście zapewne powoduje, że polska gospodarka po wygaśnięciu kryzysu ciągle znajduje się będzie na równie niskiej pozycji konkurencyjnej jak obecnie. Tym bardziej warto więc wspierać te firmy (38% badanych), które chcą wykorzystać czas kryzysu na inwestycje. Więcej takich podmiotów jest w grupie przedsiębiorstw dużych (46%), importerów (47%), produkujących dobra zaopatrzeniowe (42%) oraz takich, w których kobiety stoją na czele lub są w składzie zarządu firmy (70%) [Strategie inwestycyjne...].

W świetle danych GUS udział przedsiębiorstw innowacyjnych – czy to w obszarze innowacji produktowych, czy procesowych – w ogólnej populacji polskich firm małał między 2006 a 2011 r. Szczególnie widoczne spadki tego udziału były notowane w latach 2006–2009. Od 2009 r. obserwujemy spowolnienie tego trendu, a biorąc pod uwagę wszystkie rodzaje innowacji, rok 2012 wydaje się przełomowy: po raz pierwszy bowiem wzrósł wtedy udział przedsiębiorstw innowacyjnych zarówno w sektorze przemysłowym, jak i w usługach (odpowiednio z 16,1% do 16,5% oraz z 11,6% do 12,4%) [Działalność innowacyjna... 2013: 29 – 30].

Dużą szansą w rozwoju innowacyjności stwarzają Polsce fundusze strukturalne. Nasz kraj był największym beneficjentem polityki spójności w latach 2007–2013, w związku z czym otrzymał na działania modernizacyjne ponad 67 mld euro. W tym celu na przewidywany okres opracowano Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (ponad 8,2 mld euro – bez środków krajowych) [Program Operacyjny Innowacyjna... 2007: 162]. Jego celem było m.in. tworzenie kapitału dla innowacji, wspieranie inwestycji proinnowacyjnych oraz rozwijanie kooperacji w zakresie innowacji. Ponadto wdrażane były inne nowatorskie działania określone w regionalnych programach operacyjnych (RPO). W nowej perspektywie finansowej 2014–2020 został położony jeszcze większy akcent na rozwój innowacyjności. Kluczowym krajowym programem operacyjnym koncentrującym się na tym obszarze będzie Program Operacyjny Inteligentny Rozwój (POIR), przyjęty przez Radę Ministrów 8 stycznia 2014 r. (alokacja 8,6 mld euro). Celem głównym POIR jest wspieranie innowacyjności i konkurencyjności polskiej gospodarki przy zwiększeniu nakładów na B+R (w szczególności prywatnych) [Przedsiębiorczość w Polsce... 2014: 46–47].

Programy realizowane z udziałem funduszy strukturalnych nie są jedynymi działaniami mającymi przyczynić się do rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw. W 2013 r. PARP kontynuowała realizację programów finansowanych z budżetu państwa. Program Bon na innowacje służy stymulowaniu mikro- i małych przedsiębiorców do podejmowania współpracy z jednostkami naukowymi oraz zapewnia im pomoc przy opracowywaniu lub udoskonalaniu wyrobów (towarów i usług) oraz technologii [Przedsiębiorczość w Polsce... 2014: 46–47].

Kraje członkowskie UE w grudniu 2008 poparły pakiet pomocy i ułatwień dla małych i średnich firm (tzw. Small Business Act), obiecując im – w dobie kryzysu – więcej wsparcia finansowego i ułatwień. Motto przedstawionego w czerwcu 2008 roku przez Komisję Europejską pakietu brzmi *Think small first*, dając pierwszeństwo małym i średnim firmom. Pakiet miał służyć wsparciu 23 milionów MŚP (czyli firm liczących do 250 osób i o obrotach do 50 mln euro rocznie). W UE 99,8% wszystkich przedsiębiorstw stanowią MŚP, zapewniając dwie trzecie miejsc pracy w sektorze

prywatnym. W ostatnich latach powstało tam 80% wszystkich nowych miejsc pracy. Komisja Europejska w ich rozwoju upatruje szansy na podniesienie konkurencyjności europejskiej gospodarki.

Podkreślono, że w obliczu obecnego kryzysu najpilniejszym do rozwiązania problemem małych i średnich przedsiębiorstw jest brak dostępu do kapitału. Pomoc Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI) przeznaczono na „uproszczone i elastyczne” kredyty za pośrednictwem banków komercyjnych. Zobowiązuje to kraje członkowskie do uwzględniania ich potrzeb w stanowieniu prawa, a także ma zachęcać do likwidacji zbędnych przepisów, które utrudniają przedsiębiorcom prowadzenie działalności.

Dotąd rozwój MŚP w dużym stopniu blokowały unijne i krajowe przepisy, które na małe firmy nakładały takie same ciężary administracyjne, jak na 41 tys. europejskich dużych przedsiębiorstw. „Small Business Act” (SBA) przewiduje m.in.:

- łatwiejszy dostęp do wsparcia finansowego, zwłaszcza na badania i rozwój,
- obniżenie stawek VAT na usługi świadczone lokalnie (w tym o wysokim nakładzie pracy ręcznej),
- lepszą administrację publiczną w stosunku do małych i średnich przedsiębiorstw,
- eliminację opóźnień w płatnościach.

SBA ma także na celu wprowadzenie nowych sposobów pobudzania zainteresowania przedsiębiorczością i zakorzenienie wśród młodych ludzi ducha przedsiębiorczości. Młodzi chcący założyć działalność gospodarczą będą mogli zyskać doświadczenie i podnieść swoje kwalifikacje, spędzając czas w małym lub średnim przedsiębiorstwie za granicą w ramach programu „Erasmus dla młodych przedsiębiorców” [Brzezińska 2009].

Plan pobudzenia gospodarki UE w odpowiedzi na kryzys opiera się w dużej mierze na SBA, między innymi likwidując wymóg sporządzania rocznych sprawozdań finansowych przez mikroprzedsiębiorstwa, ułatwiając dostęp do zamówień publicznych i nakładając na władze obowiązek regulowania należności w ciągu miesiąca. Dodatkowo zwiększa on możliwości państw w zakresie udzielania gwarancji na kredyty dla przedsiębiorstw.

KE zaproponowała także wprowadzenie całkiem nowej formy przedsiębiorstw, to jest Europejskiej Spółki Prywatnej (European Private Company). Jednolite w całej UE przepisy mają ułatwić jednoczesną działalność w wielu krajach członkowskich i ograniczyć koszty założenia firmy. Według propozycji KE chodzi o spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, o minimalnym kapitale 1 euro, z siedzibą w dowolnym kraju UE, o elastycznej strukturze, którą przedsiębiorca może łatwo dopasować do swoich potrzeb.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza wpływu globalnego kryzysu na rozwój przedsiębiorczości wykazuje oczywiście jego ujemne skutki. Konsekwencje polityczne i społeczno-gospodarcze tych procesów odciskają w dużym stopniu piętno w mikro- i małych firmach prowadzących wymianę towarów i usług zarówno w kraju, jak i poza jego

granicami. Wyniki badań wskazują na niską pozycję naszego kraju w zakresie innowacyjności, a obniżenie wyników finansowych przekłada się na zmianę strategii inwestycyjnych w kierunku ograniczania innowacji. Jednak mimo pogorszenia warunków koniunktury gospodarczej liczba nowo powstałych przedsiębiorstw wykazała tendencje wzrostowe. Najwięcej podmiotów aktywnych, to jest faktycznie prowadzących działalność gospodarczą, powstało w grupie przedsiębiorstw małych, zatrudniających od 10 do 49 osób, natomiast w grupie mikro- i średnich firm w roku 2012 (po trudnym 2011 roku) odnotowano wzrost liczby nowo powstałych przedsiębiorstw. Stanowi to potwierdzenie tezy, że sektor MŚP w dobie kryzysu, przy stworzeniu warunków wspierających działalność, może efektywnie przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego.

Ważną kwestią jest poszukiwanie rozwiązań dla wzmocnienia pozycji rynkowej tej grupy podmiotów oraz wzrost konkurencyjności. Kluczem jest dążenie do zwiększenia potencjału kreatywności i innowacyjności stanowiących podstawę zachowań przedsiębiorczych oraz konkurencyjności gospodarki. Przedstawiony pakiet różnorodnych działań wspierających przedsiębiorczość, podejmowanych zarówno na szczeblu krajowym przez rząd i instytucje współpracujące (np. PARP), jak i unijnym, wskazuje na ich zasadność, choćby w świetle polskich i francuskich doświadczeń. Jednak w perspektywie długookresowej poprawę miejsca Polski w światowym rankingu innowacyjności poprzez uaktywnienie „ducha” przedsiębiorczości może jedynie zapewnić rozwój kapitału intelektualnego kraju. Wyzwanie to adresowane jest przede wszystkim do polskiego systemu kształcenia, który powinien uczyć właściwych kompetencji, takich jak kreatywność, umiejętność analizy problemów czy pracy zespołowej, które są niezbędne w procesie tworzenia innowacji.

Bibliografia

- Brzezińska A., 2009, *Small Business Act dla Europy*, www.nbportal.pl/pl/np/bloki/gospodarka
- Cieślak J., 2006, *Przedsiębiorczość dla ambitnych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
- Dominiak P., 2005, *Sektor MSP we współczesnej gospodarce*, PWN, Warszawa.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2010–2012, 2013, Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin.
- Foster R., Kaplan S., 2003, *Twórcza destrukcja*, Wyd. Galaktyka, Łódź.
- Kasperek A., 2002, *Wokół nowożytnej koncepcji człowieka – refleksje nad kulturowym podłożem przedsiębiorczości*, Górnośląskie Studia Przedsiębiorczości, tom 1, Górnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości im. Karola Goduli, Chorzów.
- Kaliszczak L., 2006, *Współczesne znaczenie kategorii przedsiębiorczości jako warunku rozwoju*, „Przedsiębiorstwo i Region”, red. R. Fedan, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów.
- Kaliszczak L., 2008, *Paradygmat przedsiębiorczości i jego implikacje* [w:] *Uwarunkowania przedsiębiorczości – różnorodność i zmienność*, red. K. Jaremczuk, PWSZ w Tarnobrzegu, Tarnobrzeg.
- Klimek J., Klimek S., 2011, *Kryzys w firmie*, „Przedsiębiorstwo Przyszłości”, nr 3.
- Kraśnicka T., 2002, *Koncepcja rozwoju przedsiębiorczości ekonomicznej i pozaekonomicznej*, Wyd. AE im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice.
- Monitoring kondycji sektora MSP, 2009, PKPP Lewiatan, Warszawa.
- Nesterowicz R., 2010, *Rynki finansowe i banki w dobie procesu globalizacji i kryzysu gospodarczego* [w:] *Korzyści i koszty wprowadzenia euro przez Polskę w świetle doświadczeń Słowacji*, red. J. Kitowski, Wyd. UR, Rzeszów.

- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007–2013, 2007, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Przedsiębiorczość w Polsce, 2009. Raport, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Przedsiębiorczość w Polsce, 2014. Raport, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Raport o stanie patentowania w Polsce, 2014, Crido Taxand, Warszawa.
- Raport o sytuacji mikro- i małych firm w 2013 r., 2014, Bank Pekao, Warszawa.
- Skawińska E., 2010, *Internacjonalizacja gospodarki i przedsiębiorstw* [w] *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, red. E. Skawińska, Wyd. PP, Poznań.
- Skawińska E., Zalewski R.I., 2011, *Przedsiębiorczość Polski na tle krajów Europy Środkowej*, „Przedsiębiorstwo Przyszłości”, nr 3.
- Starczewska-Krzysztozek M., 2011, *Mocne i słabe strony MSP w Polsce*, Raport z wyników badania przygotowanego przez PKPP Lewiatan w ramach projektu „Monitoring kondycji sektora MSP w latach 2010–2012, Warszawa.
- Strategie inwestycyjne przedsiębiorstw w czasie spowolnienia gospodarczego, www.pkpplewiatan.pl (14.05.2009).
- Sudoł S., 2008, *Przedsiębiorczość, jej pojmowanie, typy i czynniki ją kształtujące* [w:] *Uwarunkowania przedsiębiorczości – różnorodność i zmienność*, red. K. Jaremczuk, PWSZ w Tarnobrzegu, Tarnobrzeg.
- www.firma.egospodarka.pl (23.08.2009), CIMA (Chartered Institute of Management Accountants).
- www.pkpplewiatan.pl (9.12.2008).
- www.wiadomosci24.pl/.../francuzi_coraz_chetniej_zakladaja_male_przedsiębiorstwa, (19. 05.2009).
- www.parp.gov.pl (20.09.2014).

Conditions of entrepreneurship in Poland in the age of global crisis

Summary

The subject of this study is the analysis of the influence the global crisis has on entrepreneurship in Poland, and identification of activities undertaken to fade away it's results, both on the national and EU level. Background of this analysis consists of a judgment of the influence the globalization process has on the conditions of activity and development of enterprises, mainly those from the SME sector. The results from the research indicate the low position of our country in the field of innovativeness, and a decrease of financial results has an effect on the change of the investment strategy, in the direction of reducing innovations. However, despite the worsening of the economic conditions, the number of newly established enterprises showed increasing tendencies. The most subjects were created in the group of small enterprises, employing from 10 to 49 people. This confirms the thesis, that during the crisis the SME sector, with creation of conditions which supported activity, effectively contributed to the social – economic development.

Key words: entrepreneurship, global crisis, small and medium-sized enterprises